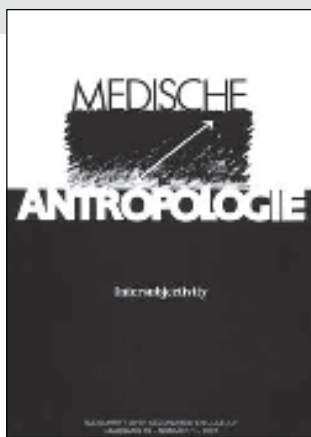

Het themanummer van *Medische Antropologie* (2007) gaat over intersubjectiviteit in antropologisch onderzoek. Nadruk ligt op 'intersubjectiviteit' als 'analytisch instrument'. Voor wie niet in deze materie thuis is, vormt dit stevige kost. 'Intersubjectiviteit' is een abstract, wetenschappelijk begrip dat niet voor iedereen hetzelfde inhoudt. Discussies hierover worden al snel filosofisch: kan 'de ander' of 'het andere' gekend worden? Voor antropologen een bekend thema. 'De ander' is in hun geval lid van een andere cultuur. De hamvraag is of je als buitenstaander tot werkelijke kennis en begrip van de andere cultuur kunt komen.

Ook voor onderzoek naar beleving van ziekte en gezondheid is deze vraag dwingend: kun je als buitenstaander begrijpen wat ziek-zijn inhoudt voor de patiënt? Nog moeilijker wordt het als 'de ander' niet alleen ziek is, maar ook nog eens lid van een andere cultuur. Een soort 'dubbele' ander. Of toch niet? Is de ziekte-ervaring cultuuroverstijgend, een soort universele ervaring?

Gedeelde beleving

De inleiding van *Vysma en Tankink* steekt in op een niveau voor gevorderden. De minder ingevoerde lezer heeft een simpeler uitleg nodig. We googelen 'intersubjectiviteit' en vinden bij Van Dale: "relatie van subject tot subject, het samen bestaan". Hier word je niet veel wijzer van. Wikipedia verklaart: "Met intersubjectiviteit worden die dingen (objecten) bedoeld die door meerdere mensen (subjecten) worden gedeeld. Het woord intersubjectief stamt uit het Latijn en betekent letterlijk 'tussen de subjecten'. Intersubjectief is niet puur subjectief, in de beleving van één mens, of objectief, onafhankelijk van de beleving van mensen." Dit is een stuk helderder. Het gaat om een gedeeld 'iets' tussen mensen dat er zonder die mensen niet zou zijn. De vraag is vervolgens wat dat 'iets' is. Om het 'objecten' te noemen vind ik niet juist. Het gaat zogezegd niet om het door huwelijkspartners gedeelde bed (als ding), maar om het door hen gedeelde begrip of opvatting van dat bed, hun gedeelde ervaring of beleving.

Participerende observatie

De steeds terugkerende vraag in onderzoek naar 'beleving' is: kun je datgene begrijpen waaraan je zelf niet deelneemt: kun je religie begrijpen als je niet gelovig bent? Kun je als gezonde onderzoeker begrijpen wat ziek-zijn inhoudt voor de patiënt?

Een complicerende factor is dat de onderzoeker zelf het onderzoeksinstrument vormt. De antropologische methode van 'participerende observatie' maakt van de onderzoeker nog geen volwaardige 'insider'. Hij kan zijn eigen culturele geaardheid niet afleggen en weet bovendien dat hij vroeg of laat weer naar huis gaat. 'De ander' zit echter 'opgesloten' in zijn bestaan en zal daar niet uit weggaan. Onderzoeker en onderzochte maken samen dingen mee, wisselen van gedachten met elkaar, reageren op elkaar. Kortom, zodra je gaat participeren in het leven van 'anderen', is er sprake van 'intersubjectiviteit'. Het is niet zo dat je de 'intersubjectiviteit' tussen anderen – de onderzochte groep – onder de microscoop legt om vervolgens tot een analyse te komen van wat daar gebeurt, nee, je eigen 'subjectieve' inbreng maakt er integraal onderdeel van uit.

Hoe moet je hiermee omgaan? Kun je de verschillende belevingen losrafelen van elkaar? Hoe kom je tot de 'gemene deler'? Wat is de waarde hiervan? Kun je je eigen subjectiviteit gebruiken als onderzoeksinstrument of moet je die juist zoveel mogelijk buiten spel zetten? Of is er pas echt sprake van intersubjectiviteit als je elkaar 'echt' begrijpt? En hoe weet je dat je elkaar begrijpt?

Betrokkenheid en distantie

Deze vragen zijn zo oud als de antropologie zelf, maar blijven actueel. In "Is it

possible to understand illness and suffering" schetst *Van der Geest* de dilemma's van de etnografische onderzoeker. Zelfreflectie en ontvankelijkheid voor 'de ander' zijn volgens hem onontbeerlijk om het perspectief van 'de ander' in beeld te krijgen. Maar je weet nooit zeker of je de ander echt begrepen hebt.

Jackson borduurt hier in "Intersubjective ambiguities" op voort. Hij bekritiseert de opvatting dat begrijpen hoe anderen zich gezamenlijk de wereld voorstellen hetzelfde is als het kennen van anderen. De ervaring van affiniteit met anderen is niet alleen een 'intellectuele' kwestie van wederzijds begrip. Gebruikmakend van eigen onderzoekservaringen in Sierra Leone beschrijft hij hoe het, ondanks vele misvattingen, toch mogelijk is om wederzijdse affiniteit te ervaren.

In twee andere bijdragen vormt de persoonlijke betrokkenheid van de onderzoeker bij de onderzochten het uitgangspunt. *Nguyen Thu Huong* deed onderzoek onder Vietnamezen, terwijl *Akello* oorlogswezen in Oeganda onderzocht. *Akello's* hoofdvraag is hoe haar eigen ervaring (ze was zelf wees en groeide op in bittere armoede) haar inzicht in het lijden van de kinderen beïnvloedde. Zij beschrijft de worsteling tussen betrokkenheid en distantie.

Al met al een boeiend themanummer. Maar hoe men zich intersubjectiviteit als 'analytisch instrument' moet voorstellen, blijft vaag. Of het moet zijn dat de onderzoeker oog moet hebben voor de wisselwerking tussen hemzelf en zijn gesprekspartners. Maar dat is op zichzelf niks nieuws.

✉ Barbara Boudewijne

Marianne Vysma & Marian Tankink (red.). Intersubjectivity. Themanummer van Medische Antropologie, tijdschrift over gezondheid en cultuur. Jg. 19, nr 1, 2007. ISSN 0925-4374, Euro 20,- (losse nummers).